

N:o 20.

Ank. till Riksd. kansli d. 14 mars 1889, kl. 3 e. m.

Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 5, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om uppgörande af förslag till grunder för pensionering af lärare och lärarinnor vid småskolan och vid folkskolan biträdande lärare och lärarinnor.

Uti en inom Andra Kammarerna väckt, till utskottet hänvisad motion, n:o 127, har herr J. Rundbäck föreslagit, att »Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes låta dels uppgöra förslag till de grunder, enligt hvilka understöd från statens och skoldistriktens sida bör för en nödtorftig ålderdomsförsörjning komma de lärare och lärarinnor till godo, hvilka tjenstgöra i småskolan eller biträda vid undervisningen i folkskolan, sedan de efter viss föreskrifven lefnads- och tjensteålder frånträda sina befattningar, och dels utreda frågan om det för ändamålet erforderliga statsanslagets årliga belopp; samt att Kongl. Maj:t derefter måtte till Riksdagen inkomma med den framställning i ämnet, hvar till frågans förberedande behandling kan gifva anledning». Till stöd för detta sitt förslag har motionären hufvudsakligen anført följande: Då en institution för något allmännyttigt ändamål inrättats och blifvit permanent, plägade i hvarje väl ordnad samhäll den grundsats iakttagas, att åtgärder snart vidtoges för pensionering af de vid institutionen anstälde arbetarne, sedan de efter längre tids tjenstgöring vid framskriden ålder nödgats frånträda sina befattningar. Denna grundsats vore i vårt land

tillämpad vid de flesta civila och militära institutioner. Så hade ock genom reglementet för folkskolelärarnes pensionsinrättning den 1 november 1866 folkskolans lärare och lärarinnor blifvit tillförsäkrade årliga pensioner vid uppnådd viss lefnads- och tjänsteålder. Till förmån för samma lärarecorps' enkor och barn hade ock genom reglemente den 15 oktober 1875 en enke- och pupillkassa inrättats, till hvilken kassa jemväl staten årligen bidroge med ett jemförelsevis ganska betydligt belopp. Deremot hade från det allmännas sida ingenting gjorts för att bereda nödtorftig försörjning på äldre dagar åt småskolans talrika lärarepersonal eller åt biträdande lärare och lärarinnor vid folkskolan. Behovvet af hjälp för dessa vore dock ej mindre än för folkskolans ordinarie lärarepersonal, helst de förra med sina ringa löneförmåner svårigen kunde afsätta några besparingar för framtiden. Då ansträngningar i sådant syfte likväl gjordes, kunde detta ej ske utan försakelser, som till och med menligt inverkade på helsan, hvartill komme, att deras besparingar ej blefve nog stora för att de skulle kunna motse ålderdomen utan bekymmer. Det vore därför statens och kommunens pligt att understödja dem härutinnan. Utom det att en understödsanstalt till förmån för ifrågavarande lärare och lärarinnor vore dessas angelägnaste önskningsmål, anbefaldes en dylik anstalt jemväl af skolans eget intresse. Småskolan, som egt bestånd i mer än 30 år och derunder visat sig vara en lika oundgänglig länk i systemet af våra undervisningsanstalter som folkskolan, borde därför kunna fordra att af statsmagterna så omhuldas, att hon kunde motsvara sin uppgift. Men dess intresse vore ej tillgodosedt, så länge skolans talrika arbetspersonal icke kunde förrätta sitt ansträngande och magtpåliggande arbete utan att nedtryckas af bekymmer för framtiden. Ej heller kunde skolan under sådana förhållanden locka till sin tjänst de mest duglige arbetare, ej heller staten stadga mera betryggande kompetensvilkor för deras anställning. Svårigheter mötte äfven för närvarande, då fråga uppstode om någon äldre lärares eller lärarinnas afskedande, i det att det vore motbjudande för skolråd och inspektör att afskeda en sådan person, som väl skött sitt kall under en längre följd af år och som nu icke hade något annat försörjningsmedel samt i allmänhet ej kunde påräkna understöd af skoldistriktet. Häraf följde ock, att skolans intresse ofta offrades af undseende för lärarens eller lärarinnans välfärd, en olägenhet, som skulle försvinna, derest en understödsanstalt för ifrågavarande personer inrättades.

Så länge en dylik anstalt saknades, vore det skoldistriktet, som måste i en eller annan form ensamma lemna hjälp åt äldre uttjente lärare och

lärarinnor, en hjälp, som vanligen mycket ogerna beviljades och der, det skedde, ofta lemnades med belopp, som ej motsvarade behovet, hvarför ändamålet dermed ej sällan förfelades. Äfven kunde ifrågasättas, huruvida det vore billigt, att skoldistriktet skulle ensam, utan all hjälp från statens sida, bestrida dessa utgifter, något som ej skedde i fråga om folkskolelärares pensionering, till hvilken staten årligen bidroge med betydliga belopp, som mycket öfverstege skoldistriktets bidrag. Med fog kunde ock sägas, att småskolan ej mindre än folkskolan tjenade äfven ett viktigt statsintresse.

Om ock så väl lärarepersonalen som skolan och kommunen med skäl sålunda kunde fordra, att staten med erforderliga anslag verksamt bidroge till nämnda personals nödtorftiga ålderdomsförsörjning, vore dock nödigt, att, innan något statsanslag begärdes, dels förslag till grunder för pensioneringen uppgjordes, dels ock en statistisk utredning af anslagsbeloppet verkställdes, hvilket motionären ansåge icke kunna göras af någon annan än regeringen. Härjemte har motionären påpekat, att då ifrågavarande lärare och lärarinnor, för hvilka bestämda kompetensvilkor ej vore lagligen fastställda, och hvilka kunde af skolråden utan vidare tillsättas och afskedas, således ej vore ordinarie tjensteinnehafvare, kunde svårigen någon pensionsanstalt inrättas i enlighet med den, som ordnats för folkskolans lärare eller andra tjenstemannacorpser.

Motionären har slutligen erinrat derom, att det senaste allmänna svenska folkskoleläraremötet, som egde rum i Stockholm i augusti månad sistlidet år, förehaft frågan om småskolelärarecorpens pensionering till behandling och dervid beslutit att medelst underdånig petition anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes vidtaga åtgärder för frågans lösning. Ehuru förevarande pensionsfråga sålunda redan vore till Kongl. Maj:t hänskjuten, ansåg likväl motionären densamma vara af den vikt, att äfven Riksdagen borde hos Kongl. Maj:t göra ett uttalande i ämnet; i följd hvaraf motionären på nu anförda skäl framställt sitt ofvan omförmälda förslag.

I likhet med motionären anser äfven utskottet det vara af behovet påkalladt, att något göres för att bereda de lärare och lärarinnor i folkskolans tjänst, hvilka icke kunna erhålla pension från folkskolelärares pensionsinrättning, ett i förhållande till deras lönevilkor lämpadt understöd på deras ålderdom. Denna lärarepersonal, som omfattar icke blott lärare och lärarinnor vid småskolor och mindre folkskolor, utan äfven

biträdande lärare och lärarinnor vid folkskolor, uppgår till ett betydligt antal. I Kongl. Maj:ts till innevarande Riksdag afgifna berättelse om hvad i rikets styrelse sedan sista riksdags sammanträde sig tilldragit meddelas, att under år 1887 undervisade i

folkskolorna	4,285 lärare och	1,423 lärarinnor,	tillsammans	5,708
mindre folkskolorna	256 »	866 »	»	1,122
småskolorna	433 »	4,876 »	»	5,309
Summa				4,974 lärare och 7,165 lärarinnor, tillsammans 12,139

Då de nu ifrågavarande lärarne, hvilka sålunda utgöra ett betydligt större antal än de ordinarie folkskolelärarne, hafva att utföra ett arbete, lika betungande och lika ansvarsfullt som de sistnämndas, och då småskolan numera i vårt skolsystem intager en vigtig plats och är lika oundgänglig som folkskolan, för hvilken hon utgör ett nödigt grundlag och som hon i många fall äfven ersätter, synes det utskottet som om samma skäl, som föranledt staten att bidraga till folkskolelärarnes pensionering, jemväl tala för statens medverkan till ålderdomsunderstöd åt den lärarepersonal, hvarom nu är fråga.

Men om utskottet icke hyser någon tvekan angående behovet af ålderdomsunderstöd åt ifrågavarande lärarepersonal äfvensom om statens pligt att dervid bispringa, har utskottet likväl icke kunnat undgå att finna, det frågans lösning är förenad med betydliga svårigheter. Liksom motionären anser utskottet det icke böra ifrågasättas, att en pensionsanstalt, ordnad på samma sätt som folkskolelärarnes pensionsinrättning, skulle upprättas, då icke blott lärarne kunna när som helst afskedas, utan äfven småskolorna kunna indragas, och denna lärarepersonal följaktligen icke eger samma ställning som de ordinarie folkskolelärarne. Utskottet anser ock, att ett förslag till grunder för ifrågavarande ålderdomsförsörjning icke kan åstadkommas utan en föregående fullständig utredning rörande lärarepersonalens ålder, tjenstetid, aflöning m. m. äfvensom en beräkning af de kostnader, som under olika förutsättningar blefve erforderliga, och hyser därför den mening, att Riksdagen i frågans nuvarande ställning icke bör uttala sig i fråga om det sätt och de vilkor, som böra fastställas för beredande af det åsyftade ålderdomsunderstödet, utan inskränka sig till en anhållan om Kongl. Maj:ts medverkan för frågans utredning. Utskottet har endast velat uttala den uppfattning, att vid frågans behandling bör tagas under öfvervägande, huruvida icke statens och kommunens understöd lämpligen skulle kunna utgå under form af årliga in-

sättningar under tjänstetiden i försäkringsanstalt för beredande af lifränta vid uppnädd högre ålder, hvarvid ock kunde ifrågasättas, att jemväl lärarne vore skyldige att göra insättningar i anstalten.

Ehuru, såsom motionären ock erinrat, det senaste allmänna svenska läraremötet ingått till Kongl. Maj:t med petition i ämnet, anser likväl utskottet, att Riksdagen bör uttala sitt erkännande af frågans betydelse och sitt intresse för dess lösning, hvarför utskottet, på grund af hvad nu blifvit anfördt, hemställer

att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta utreda, på hvad sätt och under hvilka vilkor i öfrigt, utan allt för stora kostnader för staten och kommunerna, understöd på ålderdomen må kunna beredas lärare och lärarinnor vid småskolor och mindre folkskolor äfvensom biträdande lärare och lärarinnor vid folkskolor, samt der- efter till Riksdagen inkomma med den framställning i ämnet, hvartill frågans förberedande behandling kan gifva anledning.

Stockholm den 14 mars 1889.

På utskottets vägnar:

G. F. Östberg.